

CZU: 34.01:378.147

PROGRAM DE LICENȚĂ „DREPT” CU APLICAREA METODEI DE ÎNVĂȚARE BAZATĂ PE PROBLEME. REALITĂȚI, RECOMANDĂRI ȘI OBIECTIVE

Natalia ZAMFIR, Liliana ȚURCAN

Universitatea de Stat din Moldova

Acest articol are ca obiectiv descrierea elementelor-cheie ale programului-pilot elaborat și implementat la specialitatea „Drept” începând cu anul de studii 2017-2018. Acest program-pilot este axat pe metoda învățare bazată pe probleme (problem based learning: PBL), fiind remodelat în cadrul proiectului Erasmus+ „Introducerea metodelor de învățare bazată pe probleme în Moldova: Sporirea competitivității și angajabilității studenților”. Sunt dezvăluite necesitățile ce au determinat re-proiectarea programului existent, fiind luate în considerare bunele practici ale universităților europene. De asemenea, sunt evidențiate unele recomandări pentru viitor cu privire la modalitățile de aplicare a metodei PBL în cadrul programului-pilot.

Cuvinte-cheie: învățare bazată pe probleme, program pilot de studii, învățare/predare centrată pe student.

PILOT STUDY PROGRAM (SPECIALTY “LAW”) FOCUSED ON PROBLEM-BASED LEARNING. REALITIES, RECOMMENDATIONS AND OBJECTIVES

This article aims to describe the key elements of the pilot program developed and implemented in the "Law" specialty starting with the study year 2017-2018. This pilot program is focused on the problem-based learning (PBL) method, being remodeled in the Erasmus + project "Introducing Problem-Based Learning in Moldova: Toward Enhancing Students Competitiveness and Employability - PBLMD." The necessities that led to the redesign of the existing program are revealed, taking into account the good practices of the European universities. Some recommendations for the future on how to apply the PBL method in the pilot program are also highlighted.

Keywords: problem-based learning, pilot study program, student-centered learning / teaching.

Introducere

Începând cu 1 septembrie 2017 Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova a demarat programul-pilot de studii de licență *Drept*, bazat pe metoda de învățare bazată pe probleme (PBL). PBL, sau PBLMD, este o abreviere ce semnifică *Introducerea metodelor de învățare bazată pe probleme în Moldova: Sporirea competitivității și angajabilității studenților*.

PBLMD este un proiect național de consolidare a capacităților, care are ca scop îmbunătățirea calității metodologiilor de predare și învățare și a programelor de învățământ superior din Republica Moldova, precum și sporirea relevanței acestora pentru piața forței de muncă și a grupurilor dezavantajate din societate [1].

Obiectivele specifice ale proiectului PBLMD sunt de a:

- schimba cultura pedagogică existentă și abordările care sunt centrate pe profesor și axate pe transmiterea și acumularea cunoștințelor de la profesor la fiecare student în parte;
- insufla o cultura pedagogică alternativă care este centrată pe student;
- îmbunătăți calitatea metodologiilor de predare și învățare;
- îmbunătăți programele de învățământ superior și curriculele respective;
- consolida relevanța programelor de studii pentru piața forței de muncă;
- consolida relevanța programelor de studii pentru grupurile defavorizate din societate;
- oferi posibilitatea de mobilitate pentru studenții de la nivel Licență și cadrele didactice din Moldova [2].

În conformitate cu obiectivele proiectului PBLMD, 6 universități din Moldova, inclusiv USM, au demarat, începând cu anul de studii 2017-2018, 6 noi programe de studii remodelate, bazate pe modelul PBL.

În vederea atingerii obiectivelor proiectului, a fost formată o echipă de lucru ce include membri ai personalului academic din cadrul Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. Membrii echipei de lucru au efectuat vizite de studiu la Universitatea AAU din Danemarca și la Universitatea UoG din Marea Britanie, în cadrul cărora au fost colectate date relevante. Aceste vizite s-au referit în mare parte la analiza experienței de implementare a metodologiei PBL, explorarea relației dintre structurile universitare interne și programele

de studii, inclusiv modul în care elaborarea și implementarea programelor de studii sunt integrate în cadrul universității la toate nivelurile: management universitar/ facultate / departament etc.

Analiza comparativă a datelor colectate cu referire la specificul programelor de studii la două universități europene a permis administrației Facultății de Drept să-și contureze o viziune clară privind necesitatea perfecționării programului de studii prin: optimizarea structurii, conținutului disciplinelor, planificarea unui număr mai mare a orelor practice în raport cu cele teoretice în vederea asigurării calității înalte a acestuia.

Scopul specialității *Drept* este de a oferi viitorului absolvent cunoștințe teoretice și practice ce țin de domeniile principale ale sistemului de drept al Republicii Moldova, precum și de instituțiile fundamentale ale dreptului.

În acest context, specialitatea *Drept* urmărește realizarea scopului dat prin:

1. Formarea competențelor profesionale ale absolventului în baza pregătirii teoretice și practice în domeniul dreptului.

2. Formarea abilităților de cercetare în domeniul jurisprudenței în baza componentei științifice. În acest sens se urmărește pregătirea specialistului în scopul investigării problemelor contradictorii din jurisprudență.

3. Asigurarea condițiilor de dezvoltare multilaterală a viitorului specialist, formarea poziției civice și a dimensiunii etice a personalității.

La finalizarea studiilor superioare de licență (Ciclul I) studentul trebuie să posede următoarele *competențe generale*:

1. Capacitatea de a învăța independent;
2. Capacitatea de a respecta și a dezvolta valorile și etica profesională;
3. Capacitatea de a-și exercita profesia în calitate de membru al unei echipe;
4. Capacitatea de a rezolva situații-problemă;
5. Capacitatea de a lua de sine stătător decizii;
6. Să posede suficiente cunoștințe de limbă străină pentru a fi capabil să lucreze în mod eficient în domeniul juridic;
7. Capacitatea de a utiliza tehnologiile informaționale în cercetare și în practica juridică.

Competențe profesionale:

1. Cunoașterea legislației Republicii Moldova, a legislației europene și a celorlalte instrumente juridice internaționale;
2. Cunoașterea conceptelor, teoriilor, paradigmatelor și metodologiilor din domeniul juridic;
3. Utilizarea cunoștințelor necesare în culegerea datelor și informațiilor referitoare la o problemă de drept concretă;
4. Utilizarea metodelor aplicate în domeniul dreptului;
5. Aplicarea tehnicilor și instrumentelor specifice din domeniul juridic în soluționarea unor probleme de ordin practic;
6. Utilizarea unei game variate de tehnici, metode și procedee în vederea enunțării soluțiilor interpretative ale actelor normative;
7. Inițierea și depistarea problemelor de drept propuse spre soluționare în procesul activității juridice.

Competențele profesionale, dobândite în cadrul formării inițiale, au o contribuție substanțială în organizarea și realizarea justiției în Republica Moldova. Formarea oferită de programul de studii la specialitatea *Drept* constituie pregătirea de bază pentru profesiile: judecători, procurori, grefieri, asistenți judiciari, șefi ai secretariatelor instanțelor judecătorești, consilieri de probațiune, profesiile juridice conexe sectorului justiției: avocați, notari, mediatori, executori judecătorești, experți judiciari, administratori ai procedurii de insolvență...

În plus, toate sectoarele economiei naționale (întreprinderile, instituțiile, organizațiile publice sau private) necesită asistență juridică a specialiștilor în domeniul dreptului.

Integrarea europeană, spre care tinde țara noastră, creează necesitatea imperioasă de specialiști în domeniul dreptului internațional, protecției naționale și internaționale a drepturilor omului, și nu doar specialiști calificați în drept, dar specialiști cu competențe de cunoaștere a cel puțin unei limbi moderne, cu aptitudini avansate de utilizare a calculatorului, de comunicare în grup, aptitudini manageriale etc.

Conform pct.24 al Planului-cadru pentru studii superioare [3], planul de învățământ include setul de unități de curs repartizate pe semestre/ani de studii. După gradul de obligativitate și posibilitatea de alegere, unitățile de curs se clasifică în:

- a) obligatorii;
- b) opționale;
- c) la libera alegere.

Totodată, după funcția în formarea profesională inițială prin competențe generale și competențe specifice, unitățile de curs oferite la Ciclul I sunt grupate în următoarele componente:

- a) componenta *fundamentală* (cod F);
- b) componenta *de formare a abilităților și competențelor generale* (cod G);
- c) componenta *de orientare socioumanistică* (cod U);
- d) componenta *de specialitate* – de bază și secundară, în cazul instruirii concomitente în două domenii înrudite (cod S).

Conform pct.30 al Planului-cadru pentru studii superioare, unitățile de curs/modulele din componenta fundamentală (cod F), de formare a abilităților și competențelor generale (cod G) și de orientare socioumanistică (cod U) constituie *trunchiul programului de formare*, care reprezintă structura formativă de bază *obligatorie* în pregătirea viitorului specialist la Ciclul I și în cadrul studiilor integrate, comună mai multor domenii de formare profesională în cadrul unui domeniu general de studii.

În cadrul ședințelor convocate pe parcursul anilor 2016-2017 de către personalul managerial al Universității de Stat a Moldovei și al Facultății de Drept, la care a participat echipa responsabilă de elaborarea programului de studii cu aplicarea metodei PBL, s-a decis următoarele:

1. În cadrul programului existent vor fi selectate disciplinele cu aplicabilitate practică în cadrul cărora este oportună aplicarea metodei PBL. Disciplinele selectate sunt din toate 3 categorii prevăzute de Planul-cadru: fundamentale, de specialitate și opționale;

2. La prima etapă metoda PBL va fi aplicată de profesorii care au fost instruiți în cadrul vizitelor de studii, precum și al seminarelor de lucru, organizate de profesorii din universitățile europene.

Astfel, a fost considerată oportună introducerea modelului PBL la următoarele discipline:

la anul I de studii:

semestrul I – Drept constituțional (F);
semestrul II – Drept administrativ (F);

la anul II de studii:

semestrul III – una dintre disciplinele opționale (Uzante și tehnici diplomatice, Delincvența juvenilă, Dreptul medical, Sisteme juridice comparative), la libera alegere de către studenți,
semestrul IV – Drept penal. Partea specială (I) (F), Dreptul instituțional al UE (S);

la anul III de studii:

semestrul V – Drept procesual civil. Partea generală (S) și Drept penal. Partea specială (II) (F),
semestrul VI – Întocmirea actelor de procedură civilă (S) și Protecția juridică a drepturilor omului (S);

la anul IV de studii:

semestrul VII – Drept constituțional comparat (S) și Dreptul Convenției Europene a Drepturilor Omului (S).

Pentru realizarea conceptului propus al proiectului-pilot nu este necesar de a fi modificat radical planul actual de studii, fiind necesară doar revizuirea și adaptarea conceptului PBL la curriculele disciplinelor selectate, începând cu identificarea competențelor, elaborarea metodologiei clare privind formularea problemei și asigurarea îndrumării lucrului în grup, formularea metodelor de evaluare. În concluzie, lucrul în proiect va acumula în cea mai mare parte orele practice și orele prevăzute pentru lucrul individual.

Aprofundarea cunoștințelor practice, precum și dezvoltarea competențelor profesionale urmează a fi asigurate în cadrul unui program de formare bazat pe problematizare în domeniul juridic.

În scopul asigurării aplicării eficiente a modelului PBL este necesar de a dezvolta următoarele competențe specifice:

- 1) conștientizarea problemei-cheie din zona de interferență dintre domeniile juridice;
- 2) folosirea cunoștințelor teoretice și practice pentru dezvoltarea și/sau aplicarea originală a ideilor;

- 3) realizarea unei diagnoze a problemelor de cercetare și formularea de judecăți pornind de la informații incomplete sau limitate;
- 4) manifestarea abilităților de leadership și inovație în contextul de studii, care sunt necunoscute, complexe, imprevizibile și care solicită rezolvarea problemelor implicând mulți factori care se intercalează;
- 5) evaluarea critică a performanței strategice a echipelor;
- 6) manifestarea autonomiei în procesul de rezolvare a problemelor;
- 7) comunicarea rezultatelor de cercetare, a metodelor către un public de specialiști, folosind tehnici adecvate;
- 8) manifestarea unui comportament activ față de o serie de aspecte sociale, științifice și etice care apar în colaborare.

Recomandări cu privire la modalitățile de aplicare a metodei PBL în cadrul proiectului-pilot

Implementarea modelului PBL impune necesitatea de a elabora anumite recomandări pentru viitor cu privire la modalitățile de aplicare a metodei PBL în cadrul proiectului-pilot. Aceste recomandări sunt bazate pe aspecte comparative identificate în cadrul vizitelor efectuate la Universitatea din Aalborg (Danemarca) și la Universitatea Gloucestershire (Marea Britanie).

- Ambele universități europene sunt autonome în elaborarea și modificarea programului de studii, autonomia fiind principala motivare a puținelor instituții de învățământ superior de a pune în aplicare un plan de instruire perfect adaptat necesităților pieței muncii. **Considerăm oportun ca programul de studii să reflecte strategia instituțională, care se bazează pe dezvoltarea modelului învățării centrate pe student și implementarea modelului în elaborarea curriculumului în conformitate cu concepțiile moderne și exigențele internaționale de instruire.**

- În ambele țări, la nivel de universitate există un sistem bine pus la punct de asigurare și menținere a calității procesului de studii, fiind elaborată metodologia corespunzătoare. Principiile PBL fac parte, în acest sens, din sistemul de asigurare a calității în cadrul universității. **Considerăm că pentru Republica Moldova este oportună implicarea specialiștilor în pedagogie în vederea elaborării metodologiei specifice pentru instruirea în domeniul juridic.**

- În cadrul Universității din Aalborg funcționează „Academia PBL”, care este responsabilă de dezvoltarea și implementarea modelului PBL la nivel de universitate. Acest organ are responsabilitatea de a coordona și a coopera cu școlile și consiliile de studii în asigurarea utilizării modelului PBL la toate nivelurile. **Propunem ca în cadrul Centrului de formare continuă a USM să fie instituită o subdiviziune cu responsabilități de cercetare, dezvoltare și promovare a modelului PBL.**

- La fel, este necesară **instruirea personalului academic în domeniul TI, precum și dotarea spațiilor de studii cu echipament necesar.**

- În vederea perfecționării strategiei de învățare și predare a modelului PBL, în ambele universități, la nivel de facultăți (scoli) și consilii de studii, se lucrează la elaborarea și îmbunătățirea programelor de studii. Fiecare consiliu de studii are un comitet de consultanță pentru a dezvolta învățarea și predarea axată pe student. **Propunem ca în cadrul fiecărui departament de la Facultatea de Drept să fie creat grupul de cercetare pentru dezvoltarea și îmbunătățirea predării bazate pe PBL, care va investiga specificul procesului de aplicare PBL, reieșind din particularitățile disciplinelor predate.**

- La nivel de facultate sunt organizate întâlniri în cadrul cărora sunt diseminate exemple de bună practică și performanțe obținute în predarea și învățarea axată pe student. Aceste informații se distribuie prin platforma Moodle pentru utilizatorii interni și sunt făcute publice pe site-ul universității la nivel de facultate. **Propunem ca o astfel de experiență să fie preluată și în cadrul USM prin dezvoltarea infrastructurii TIC.**

- La ambele universități un rol important în menținerea calității revine asociațiilor profesionale. Deseori, în formularea problemelor sunt implicați practicienii, potențialii angajatori și chiar studenții sau absolvenții. Această consultare contribuie la formularea unor probleme complexe, reale, dar și interesante pentru procesul de învățare al studenților. Implementarea PBL presupune integrarea în curriculum a abilităților transferabile identificate cu ajutorul angajatorilor, precum și elaborarea unor probleme bazate pe experiențele din practica potențialilor angajatori. **Propunem introducerea cerinței pentru aprobarea programului de studii la Drept cu avizul obligatoriu al asociațiilor profesionale (Uniunea juriștilor; Asociația judecătorilor; Uniunea avocaților etc.);**

- La Universitatea din Aalborg, studenților anului I li se predă un curs de inițiere în PBL. Studenții participă activ în elaborarea programului de studii prin evaluarea sistematică și participarea în consiliile de studii. **Ar fi oportun de preluat această experiență.**

- În ambele universități evaluarea studenților se desfășoară în scris sau oral, sunt prevăzute criteriile clare pentru acordarea notelor atât pentru raportul scris, cât și pentru evaluarea orală. Se practică implicarea examinatorului extern la evaluarea orală și evaluarea individuală, chiar și în cadrul proiectului de grup. Pornind de la metodologia generală PBL a Universității din Aalborg, care cuprinde „echipă mică de studenți – coordonator cadru didactic – practician”, **propunem pentru Facultatea de Drept implicarea practicienilor în evaluarea lucrului în grup în calitate de evaluatori externi.**

- Ambele universități europene monitorizează rata de angajabilitate a absolvenților. Fostii absolvenți sunt invitați să colaboreze cu universitatea și să accepte proiectele în compania în care sunt angajați. Ei pot fi invitați în calitate de examinatori externi, ca profesori prin cumul sau ca profesori invitați pentru a oferi consultanță. **Ar fi oportun de preluat această experiență, care va asigura încorporarea inovațiilor în procesul de învățare.**

- Ponderea sarcinii didactice este reflectată adecvat în modul de retribuire a muncii, astfel încât profesorul să acorde suficientă atenție ghidării lucrului în grup, întâlnirilor cu respectivul grup și evaluării obiective. **Având în vedere volumul de lucru și necesitatea motivării cadrelor didactice, considerăm necesar de a revizui retribuirea muncii acestora prin majorarea numărului de ore consacrate ghidării lucrului în grup și evaluării studenților.**

- Studenții au acces liber în corpul de studii și bibliotecă, spații cu acces liber la imprimare 24/24 prin aplicarea cartelei electronice. Lucrul practic asupra proiectelor (discuții, schițe, concepere de proiect) se desfășoară în locuri amenajate pe tot spațiul universităților (holuri, coridoare etc.). **Ar fi oportun de preluat această experiență.**

Obiective pe termen scurt și pe termen lung

Introducerea modelului PBL la Facultatea de Drept prin încorporarea metodei de predare problematizate în curriculele disciplinelor cu aplicabilitate practică va fi realizată pe etape. Curriculele disciplinelor urmează a fi revizuite și adaptate conceptului PBL pentru a eficientiza acest proces.

Obiective pe termen scurt:

- Elaborarea unui Ghid metodic foarte detaliat privind implementarea metodei PBL la specialitatea *Drept*.
- Asigurarea la nivel departamental a procesului de monitorizare anuală și analiză periodică privind aplicarea PBL în procesul de învățământ.

- Toate departamentele urmează să dezvolte și să promoveze politicile colectării feedback-ului de la studenți în procesul de evaluare. Politicile departamentului în vederea feedback-ului evaluării trebuie să fie bazate pe raționamente pedagogice relevante pentru disciplina dată și trebuie să fie aprobate de Comisia calității.

- Asigurarea utilizării pe larg a tehnologiilor informaționale pentru eficientizarea învățării tradiționale combinate cu un grad înalt de aplicare a metodei PBL.

- Utilizarea pe larg a platformei *Moodle*, a rețelelor de socializare și a Skype-lui (în special în organizarea lucrului în grup), oferirea sălilor de studii pentru lucrul în grup al studenților, conexiune Wi-Fi gratis în cadrul instituției, accesul în biblioteca universității 24/24.

- Implicarea mai activă a studenților în gestionarea procesului educațional.

- Curricula disciplinei elaborată cu încorporarea metodei PBL va fi bazată pe activitatea de proiect ca element central și obligatoriu și va conține o descriere exhaustivă a obiectivelor educaționale, inclusiv competențele și aptitudinile obținute.

- În curricula disciplinelor cu aplicarea PBL va fi inclusă metodologia cu descrierea clară și detaliată a etapelor de soluționare a problemei în grup (2-5 persoane): planificarea, activitatea în grup (coordonarea contribuțiilor individuale; discuții, dezbateri și negocieri), pregătirea raportului, evaluarea realizată.

- Se recomandă, la capitolul evaluării, ca studenților – membri ai echipelor de proiect – să le fie oferită posibilitatea de a aprecia cu note colegii de echipă, în dependentă de ponderea adusă la procesul de lucru asupra proiectului.

- Se recomandă diversificarea formelor de evaluare curentă pe parcursul semestrului.

- Este oportună introducerea disciplinei privind formarea abilităților juridice.

Obiective pe termen lung:

- Considerăm că la specialitatea *Drept* este necesar să fie elaborat un plan de studii ținându-se cont de obiectivele de pregătire profesională, cu reducerea numărului de discipline și eliminarea celor de educație generală, pentru că studenții de la Facultatea de Drept să studieze exact ceea ce le este necesar în activitatea practică, reieșind din specificul jurisprudenței naționale.

- Noul plan de studii urmează să fie axat pe angajabilitate (prin consultarea angajatorilor, asociațiilor profesionale) cu accentuarea inovațiilor în învățare. Se recomandă semnarea acordurilor de colaborare dintre Facultatea de Drept și asociațiile profesionale cu prevederi clare privind avizarea programului de studii și participarea în cadrul evaluării externe a lucrului în grup.

- Considerăm ca în noul plan de studii structura semestrului de studii să fie orientată spre tema proiectului. Numărul de discipline teoretice trebuie să fie redus, să fie planificate în formă de module și orientate în mare măsură spre tema proiectului. Orele teoretice nu trebuie să se suprapună cu orele planificate pentru realizarea proiectului, acesta urmând a fi cu caracter interdisciplinar. În așa mod se va reuși ridicarea ponderii de credite ECTS acordate realizării proiectelor pe an la specialitate (10-15 credite pe semestru).

- Crearea unui sistem de colectare a feedback-ului din partea studenților și absolvenților privind calitatea programului de studii.

Concluzii

Modificările ce țin de aplicarea metodei PBL contribuie la sporirea interactivității conținuturilor disciplinelor, precum și la ridicarea responsabilității studenților față de formarea profesională. De asemenea, includerea modelului PBL în curriculele disciplinelor contribuie la formarea la studenți a abilităților de analiză critică și sintetizare a informațiilor, de gândire abstractă, de evaluare a argumentelor concurente și de luare a deciziilor motivate în rezolvarea problemelor. Toate aceste abilități sunt esențiale pentru domeniul dreptului.

Referințe:

1. <http://www.pblmd.aau.dk/pblmd-ro/despre-pblmd/>
2. <http://www.pblmd.aau.dk/pblmd-ro/despre-pblmd/obiective-si-rezultate-cheie/>
3. Planul-cadru pentru studii superioare (Ciclul I – Licență, Ciclul II – Masterat, studii integrate, Ciclul III – Doctorat), aprobat prin Ordinul Ministrului Educației al Republicii Moldova nr.1045 din 29 octombrie 2015 // http://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr._1045_din_29.10.2015_plan-cadru_pentru_studii_superioare_ciclul_i_-_licenta_ciclul_ii_-_master_studii_integrate_ciclul_iii_-_doctorat.pdf

Prezentat la 17.12.2017